

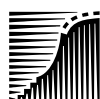
Strategiedocument Weidevogelbalans

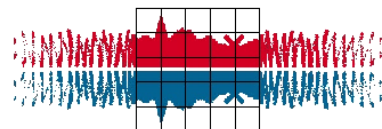
Strategiedocument Weidevogelbalans

Hans Berkhuisen, ORG-ID

ORG-ID

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Landschapsbeheer Nederland

© 2010 Directie Kennis en Innovatie, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Rapport DKI nr. 2010/dk138W
Ede, 2010

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan per e-mail worden besteld bij r.j.j.hendriks@minlnv.nl onder vermelding van code 2010/dk138W en het aantal exemplaren.

Oplage	150 exemplaren
Samenstelling	Hans Berkhuizen, ORG-ID
m.m.v.	Aad van Paassen, LBN, Frans Parmentier, LBN, Wolf Teunissen, SOVON
Fotografie	Aad van Paassen
Druk	Ministerie van LNV, directie IFZ/Bedrijfsuitgeverij
Productie	Directie Kennis en Innovatie Bedrijfsvoering/Publicatiezaken Bezoekadres : Prins Clausplein 8, 2595 AJ 's-Gravenhage Postadres : Postbus 20401, 2500 EK 's-Gravenhage Telefoon : 070 - 378 68 68 Fax : 070 - 378 61 81

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Waarom een Weidevogelbalans?	7
3	Waarom een aparte Weidevogelbalans?	9
4	Hoe komen we tot een gedragen Weidevogelbalans?	10
5	Informatiestromen voor de Weidevogelbalans	11
6	Presentatievorm	17
7	Wie is verantwoordelijk voor communicatie over weidevogels?	18
8	Risico's en haalbaarheid	19
9	Analyse	20
	9.1 Doorlooptijd	20
	9.2 Kosten	22
	9.3 Boodschap	23
10	Conclusies	24
11	Advies en implicaties voor het beleid	26
12	Concreet voorstel	28
Bijlage 1	Processchema gegevens Weidevogelbalans	29
Bijlage 2	Lijst van geïnterviewde personen	30
Bijlage 3	Globale opzet Weidevogelbalansen in de toekomst	31

1 Inleiding

Weidevogels vormen een belangrijk aandachtveld binnen het Nederlandse natuurbeleid. Dat heeft diverse redenen. Ten eerste zijn weidevogels van oudsher onderdeel van het Nederlands cultuurlandschap. Veel burgers hebben belangstelling en waardering voor weidevogels, van het zoeken naar het eerste Kievitsei tot het actief beschermen van nesten van weidevogels. Daarnaast is het Nederlands cultuurlandschap uniek in de wereld, reden voor een aantal soorten om zich vooral hier te vestigen en in mindere mate buiten Nederland. Belangrijke representant daarvan is de grutto.

De populatie weidevogels is niet stabiel. Na de achteruitgang van kempfaan, watersnip en tureluur in de jaren 70 gaan nu ook andere weidevogels in aantal achteruit. Al langere tijd worden weidevogels daarom beschermd. Toch blijkt uit inventarisaties dat de stand van de meeste soorten over geheel Nederland gemeten gestaag afneemt. Regionaal is het beeld genuanceerder en nemen soorten plaatselijk soms zelfs toe. Dat roept vragen op over de oorzaken hiervan en of het beschermingsbeleid voor de totale weidevogelgemeenschap adequaat is. Met het beheer van weidevogels is relatief veel geld gemoeid. Een logische vraag is dan of het geld leidt tot voldoende bescherming en of het geld goed wordt ingezet.

Bij weidevogels en het beheer ervan zijn veel partijen en organisaties betrokken. Daarbij speelt dat door alle activiteiten en de diversiteit van betrokkenen het overzicht verloren gaat; de informatie raakt versnipperd en soms ontstaat er zelfs discussie over de waarde van de basisfeiten die door partijen worden gehanteerd. Een heldere en 'up to date' berichtgeving over ontwikkelingen bij weidevogels en weidevogelbeheer is daarom essentieel voor draagvlak bij de samenleving en de politiek. Kortom: er is behoefte aan een objectieve rapportage over de stand van zaken rondom de ontwikkelingen van weidevogels en het beheer.

Het produceren van een stand van zaken rond weidevogels moet daarom een gezamenlijke actie zijn, waarbij enkele partijen het voortouw nemen om de gegevens op een rij te zetten en het product (of de producten) vorm te geven op een betrouwbare en door alle partijen geaccepteerde wijze.

Vanwege de vele bronnen is het noodzakelijk de gegevensstromen te stroomlijnen qua timing, draagvlak en eenduidigheid. Om tot dit stroomlijnen te komen is gekozen voor het opstellen van een strategiedocument, waarbij in gesprek met vele betrokkenen¹ over doel, doelgroep, passende informatie, inhoud en uitvoering, frequentie, organisatie en productie, financiering en opdrachtgeverschap tot een voorstel is gekomen. Tevens heeft overleg plaatsgevonden met de werkgroep Monitoring SNL, onderdeel weidevogels. Doel van het Strategiedocument is inzichten verkrijgen en info verzamelen van betrokkenen over: data en het proces van gegevens verzamelen, alsmede het verkennen van wensen en behoeften aan weidevogelinformatie in het veld. Op basis van deze verkenning van vraag en aanbod wordt een advies voor de toekomst van de Weidevogelbalans opgesteld.

Dit Strategiedocument Weidevogelbalans beperkt zich tot een strategie voor een Weidevogelbalans: welke informatie te melden, of afstemmen met andere monitoringtrajecten mogelijk is en zo ja hoe, wat te bereiken en bij wie, hoe en in welke vorm te presenteren etc. We beperken ons dus bewust in de reikwijdte en de ambitie van de strategie. Wel zullen we waar relevant en gemeld door de geïnterviewden uitstapjes maken naar het bredere perspectief van weidevogelbescherming in Nederland.

In de volgende hoofdstukken (hoofdstuk 2 tot en met hoofdstuk 8) worden de uitkomsten van de interviews gepresenteerd. Hierbij wordt de informatie weergegeven, zoals gemeld door de geïnterviewden. Hierbij worden steeds de grootste gemene deler uit de interviews en de uitzonderingen vermeld. Tevens maken we melding van de stand van zaken rond het verkennen van de mogelijkheden voor afstemming met de monitoring in het kader van de SNL. In hoofdstuk 11 formuleren we ons advies, zoals wij dat afleiden uit de analyse van de interviews en onze eigen interpretatie van de feiten en meningen. Hierbij baseren we ons mede op onze jarenlange ervaring met beleidsvoorbereiding, -uitvoering en monitoring. In hoofdstuk 12 doen we een concreet voorstel.

¹ Zie bijlage 2 voor een overzicht van geïnterviewde organisaties en personen.

2 Waaron een Weidevogelbalans?

Algemeen beeld van alle geïnterviewden is dat het niet goed gaat met de weidevogels. Daarbij wordt opgemerkt dat de afname plaatsvindt in alle gebieden, zowel in gebieden met de functie landbouw als in natuurgebieden en reservaten. Daarvoor worden verschillende oorzaken genoemd. Het meest genoemd zijn:

- de afname van de open ruimte door aanleg woningen en bedrijventerreinen, wegen, maar ook door aanleg bosjes, houtwallen en andere structuren in het landschap,
- de voortschrijdende intensivering binnen de landbouw.

Het beeld is dat door de sterk verstedelijkte samenleving het voor weidevogels geschikte areaal landbouwgebied is afgenomen. Door een verdere intensivering in de landbouw in de nog beschikbare gebieden is daar de kwaliteit van het leefgebied voor weidevogels sterk afgenomen. Het verlies aan openheid heeft er tevens toe geleid dat predatoren meer mogelijkheden hebben gekregen. Opvallend is dat volgens één der geïnterviewden het beeld in bepaalde regio's niet strookt met dit beeld van een algemene achteruitgang; lokaal treedt zelfs toename op van soorten. Een andere geïnterviewde merkt op dat het te danken is aan alle inspanningen om weidevogels te beschermen dat het beeld niet nog veel slechter is dan nu. Reden om met volle energie in te zetten voor effectief weidevogelbeheer.

Wel zijn de meeste geïnterviewden het erover eens dat de cijfers laten zien dat er reden is voor het (verder) verbeteren van de inzet: het weidevogelbeleid moet effectiever en efficiënter omgaan met de beschikbare middelen en zo nodig extra middelen aanwenden. Daarvoor is ondermeer eenduidige kennis nodig, die veelal nog ontbreekt. De Weidevogelbalans kan ten dele in die behoefte voorzien door op kennis gebaseerde trendinformatie aan te bieden. Daarbij geldt ook een beperking: volgens veel geïnterviewden ontbreekt nog veel kennis omtrent de werkelijke

oorzaken van de achteruitgang van alle weidevogelpopulaties: er is grote behoefte aan populatiedynamisch onderzoek om hier verbetering in te brengen.

Voorbeelden van genoemde beleidsvragen, waar het nodige onderzoek nog voor moet worden gedaan, zijn:

- Hoe kan het waargenomen broedsucces worden geduid? Hiervoor is ondermeer ook informatie nodig over:
 - de trend over meerdere jaren,
 - de minimale recruitment voor een stabiele populatie,
 - de invloed van menselijke verstoring op het broedsucces (als gevolg van recreatie, nestbescherming etc.),
 - de onzekerheid in de cijfers (telfouten, inschattingfouten etc.),
 - de omvang en ontwikkeling van de “schaduwpopulaties” (niet broedende volwassen vogels).
- Wat zijn de factoren, die de dichtheid van weidevogels bepalen? Soms lijken relatief ongeschikte gebieden het redelijk goed te doen (refugia’s?), terwijl in andere, optimaal beheerde gebieden de weidevogelstand voortdurend afneemt.
- Wat is optimaal beleid: integratie in de reguliere landbouw of segregatie: het instellen van kerngebieden of zelfs reservaten, geheel ingericht voor weidevogels. Gebieden specifiek aanpassen voor een soort wordt door de geïnterviewden overigens niet als een wenselijk beleid gezien.

De Weidevogelbalans kan voorzien in de behoefte aan overzicht van de trends in aantallen, dichtheden en broedsucces van weidevogels regionaal en landelijk. Daarbij dient de Weidevogelbalans twee doelen:

1. inzicht in ontwikkelingen in de weidevogelstand,
2. monitoring van het weidevogelbeleid.

Daarmee geeft de Weidevogelbalans geen antwoord op alle bovengestelde beleid- en beheervragen. Daarvoor is ander -wetenschappelijk- onderzoek nodig. In principe wordt de Weidevogelbalans wel door alle partijen gezien als een nuttige indicator/monitor voor de ontwikkeling van de weidevogels in Nederland en als basis dataset voor verdere -wetenschappelijke- analyses.

3 Waarom een aparte Weidevogelbalans?

Vrijwel alle geïnterviewden geven aan dat de Weidevogelbalans een aparte, zelfstandige balans zou moeten zijn. Niemand is er voor om de Weidevogelbalans nu te laten opgaan in andere balansen als bijvoorbeeld de Natuurbalans of de Vogelbalans. Een grote diversiteit aan argumenten is daarbij genoemd. De belangrijkste argumenten hebben we hieronder gebundeld:

- Nederland heeft een internationale verantwoordelijkheid voor het behoud van weidevogels. Dientengevolge vertegenwoordigen weidevogels een belangrijke waarde binnen het Nederlandse natuurbeleid en dat rechtvaardigt aparte aandacht voor het effect van dat beleid en daarmee een aparte balans.
- Het grote aantal vrijwilligers binnen het weidevogelbeheer moet blijvend geïnspireerd en gemotiveerd worden door op hen toegesneden informatie over de resultaten van hun inspanningen in een aparte publicatie.
- Weidevogels zijn veruit de belangrijkste representanten van natuurwaarden in het landbouwgebied. Ontwikkelingen in de stedelijke omgeving, in bossen en andere gebieden lijken enigszins onder controle, maar dit geldt zeker niet voor landbouwgebied. Binnen landbouwgebieden vinden belangrijke discussies plaats, waarvoor specifieke informatie nodig is. De Weidevogelbalans kan daarin voorzien.
- Informatie over weidevogels wordt op veel plaatsen en voor diverse toepassingen gebruikt; voor een optimaal en eenduidig gebruik van die kennis is een aparte, voor alle betrokkenen toegankelijke ontsluiting via Internet noodzakelijk.

4 Hoe komen we tot een gedragen Weidevogelbalans?

Voor een gedragen Weidevogelbalans is de inhoud én de kwaliteit van belang. De Weidevogelbalans wordt door alle geïnterviewden het meest zinvol geacht als het een overzicht geeft van de belangrijkste ontwikkelingen (trends) over de volgende onderdelen:

- Aantallen: Landelijk beeld met aandacht voor regionale verschillen, verschillen in habitat (agrarisch / niet-agrarisch), soortgroepen en diversiteit (soortenspectrum), niemand pleit voor het uitsluitend volgen van indicator soorten, zoals bijvoorbeeld de Grutto, in verband met de grote onderlinge verschillen in behoeften van de verschillende soorten.
- Reproductie : Nestsucces, landelijk en regionale verschillen, overzicht van voornaamste verliesoorzaken. Kuikenoverleving, bij voorkeur hard gemeten aan de hand van metingen aan individueel herkenbaar gemaakte vogels. Voor een deel kan deze informatie ook worden ontleend aan de zogenoemde “alarmtellingen”². Indien alarmtellingen gevalideerd kunnen worden aan ‘harde’ metingen kunnen deze cijfers worden gebruikt, anders bevelen geïnterviewden aan alarmtellingen “relatief” te gebruiken voor de indicatie van verklaringen van regionale verschillen binnen een jaar en tussen jaren.
- Overleving en dispersie: Resultaten ringterugmeldingen en kleurringstudies.
- Beheer: oppervlaktes reservaat, PSAN/PSN met weidevogel doelstelling en vrijwillige weidevogelbescherming. Indien mogelijk ook het aantal vastgestelde territoria en het aantal gevonden en beschermde legsels vermelden en de typen maatregelen.
- Financiën: Overzicht van de jaarlijkse directe uitgaven aan weidevogelbeheer door alle betrokken partijen en de besteding van die gelden aan de verschillende maatregelen op gebiedsniveau.
- Onderzoek: Overzicht van de belangrijkste resultaten uit onderzoek in het lopende jaar, alsmede een overzicht van nieuw opgestart onderzoek in dat jaar.
- Indien mogelijk: ontwikkelingen op gebied van ruimtelijke ordening in de weidevogelgebieden.

Verder geven de geïnterviewden aan dat de cijfers neutraal en betrouwbaar moeten zijn, zonder interpretaties en kleuring van de uitkomsten. De cijfers moeten voor alle partijen de basis vormen voor de formulering van hun eigen beleid, dat varieert van belangenbehartiging (bijvoorbeeld door Vogelbescherming) tot het provinciale structuurplan en het na te streven beheer.

Tevens moeten de gegevens zo actueel mogelijk zijn. Gezien het grote aantal partijen dat is betrokken bij het aanleveren en controleren van de cijfers, is dat een grote uitdaging (zie bijlage 1 voor het processchema, dat ten grondslag ligt aan de Weidevogelbalans). Een aantal geïnterviewden gaf aan liever tijdig een niet helemaal complete Weidevogelbalans te ontvangen, dan een late. Hierbij werd ook opgemerkt, dat nagekomen gegevens dan zouden moeten worden verwerkt in de volgende versie, zodat de gegevens wel steeds worden verrijkt en verbeterd.

² Alarmerende vogels zijn een indicatie voor de aanwezigheid van jongen.

5 Informatiestromen voor de Weidevogelbalans

In dit hoofdstuk worden de bestaande gegevensbronnen en -stromen voor de verschillende onderdelen van de Weidevogelbalans in beeld gebracht (zie ook figuur 1). In feite is er sprake van drie processen, die nodig zijn om de Weidevogelbalans met informatie te vullen: populatieontwikkeling, reproductie (bestaande uit de deelprocessen nestgegevens en alarmtellingen) en de kosten- en beheergegevens.

Het monitoren van populatieontwikkeling wordt gecoördineerd door SOVON in samenwerking met provincies en het CBS in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). De gegevens worden jaarlijks verzameld met een territoriumkartering volgens de BMP-methode in ruim 1200 plots verspreid over heel Nederland. In twee provincies wordt een daarvan afgeleide methode gebruikt. Voor het opleiden van vrijwilligers bestaat een uitgebreid cursusaanbod. De meeste provinciale meetnetten maken gebruik van professionals.

Daarnaast vond er verplichte monitoring van broedparaantallen plaats op percelen met SAN-contracten (Programma Beheer). In de afgelopen SAN-periode van zes jaar gebeurde dat om de drie jaar. Vanaf 2010 is het Programma Beheer vervangen door het Subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL). Ook in dit stelsel wordt gewerkt met contractperiodes van zes jaar. Vooralsnog wordt voorgesteld om eens per zes jaar de populatie te monitoren. In de discussie hieromtrent wordt echter sterk gepleit voor jaarlijkse monitoring in een aantal steekproefgebieden. Doel van deze monitoring is vooral bepalen of de afgesproken dichtheden die bij het pakket behoren worden gerealiseerd. Momenteel is nog niet volledig duidelijk hoe dit in het nieuwe stelsel zal gaan plaatsvinden. Het streven is aan te sluiten bij de systematiek van de natuurgebieden waarbij kwaliteitsklassen worden gehanteerd.

Voor de wijze van monitoring zal veel afhangen van de meetdoelen die worden geformuleerd. Dat bepaalt onder andere of er integrale monitoring moet plaatsvinden of via steekproeven. Daardoorheen speelt de wens van terreinbeheerders om van elke vogel jaarlijks te weten waar die heeft gezeten en de provincies om een goed beeld te krijgen van de verspreiding van boerenlandvogels in hun provincie. Voor het eerste is een uitgebreide territoriumkartering het enige instrument, voor het tweede zou ook kunnen worden volstaan met een meer relatieve methode. Momenteel worden broedparen weidevogels in het Meetnet Weidevogels gemonitord met behulp van de BMP-methode voor Akker- en weidevogels van SOVON. Daarnaast is er een tweede methode in ontwikkeling (MAS: Meetnet Agrarische Soorten) die meer aansluit op de wensen van de provincies. Voordeel is dat het efficiënter en laagdrempeliger is. Nadeel is dat deze methode niet geschikt is voor zeldzame soorten. Deze laatste zijn juist essentieel voor de bepaling van de kwaliteit van een gebied. De verwachting is dat op termijn vooral provincies meer gebruik zullen gaan maken van deze methode, maar dat voor de evaluatie van het SNL het noodzakelijk dat een substantieel deel van de monitoring blijft plaatsvinden via de uitgebreide territoriumkartering. De werkgroep Monitoring SNL heeft nog in discussie welke andere aspecten op welke manier gemonitord zouden kunnen en moeten worden. Genoemd zijn: structuur van het gebied (percentage grasland), milieu- en watercondities, ruimtelijke condities en beheeremozaïek.

Het verzamelen van reproductiegegevens in het kader van vrijwillige weidevogelbescherming door vrijwilligers wordt gecoördineerd door drie organisaties: Landschapsbeheer Nederland (LBN), bestaande uit 12 provinciale organisaties, de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten (BFVW) en SBNL/Vanellus vanellus. Daarnaast worden er nog reproductiegegevens verzameld door SOVON via het Nestkaartenproject. De provinciale organisaties Landschapsbeheer verzorgen voorlichting en cursussen voor vrijwilligers en boeren, en verzamelen en verspreiden gegevens over de gevonden en beschermde legfels. De provincie Fryslân ontwikkelt in goed overleg met BFVW, BoerenNatuur en het Weidevogelmeetnet en uitgevoerd door SOVON en Alterra het Frysk Ynformaasjesysteem Greidefûgels (FYG: Fries informatiesysteem weidevogels) om o.a. de invoer van nestgegevens te stroomlijnen en te versnellen.

Tabel 1 Doorlooptijden van de verschillen deelprocessen van gegevensverzameling, controle en aggregatie ten behoeve van de Weidevogelbalans.

	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
BROEDPAARGEGEVENS via NEM (1- 2- of 3-jaarlijks)																								
veldwerk vrijwilligers/professionals																								
invoeren gegevens door vrijwilligers/professionals																								
verzamenen gegevens door SOVON/provincies																								
controleren gegevens door SOVON																								
analyseren gegevens door CBS																								
afroeden door SOVON																								
BROEDPAARGEGEVENS via SNL (eens in de 3 of 6 jaar)																								
veldwerk vrijwilligers/professionals																								
invoeren gegevens door vrijwilligers/professionals																								
controleren gegevens door SOVON/bureaus																								
Analyses door CBS																								
rapporteren door SOVON																								
NESTGEGEVENS (jaarlijks)																								
registreren in het veld door vrijwilligers																								
invoeren in de database door vrijwilligers																								
controleren/aanvullen gegevens door coördinatoren																								
controleren/aanvullen gegevens LBN																								
analyseren van gegevens LBN/SOVON																								
afroeden door LBN/SOVON																								
ALARMTELLINGEN (jaarlijks)																								
uitvoeren van tellingen door vrijwilligers																								
uitwerken van de veldkaarten door coördinatoren																								
omzetten kaartgegevens naar gis door externen																								
optellen en analyseren gegevens door LBN																								
afroeden door LBN/SOVON																								

inleveren. Dit zal zeker voor het MAS gelden, omdat bij dit systeem men alleen de gegevens digitaal via het internet kan inleveren. Ook de gegevens verzameld door vrijwilligers zullen daardoor eerder beschikbaar komen. Aangezien een steeds groter deel van de vrijwilligers van het BMP-project inmiddels ook de gegevens via de website invoert en vanaf 2011 automatische clustering (de vertaling van veldgegevens naar territoria) algemeen beschikbaar komt voor BMP'ers, mag verwacht worden dat het tijdspad voor de gegevensverzameling korter zal worden.

De bestaande taakverdeling en het tijdspad zouden er dan als volgt uit kunnen gaan zien:

- inventariseren door vrijwillige en professionele tellers: april – juli,
- invoeren gegevens door vrijwilligers en professionals: augustus – november,
- check door SOVON en overigen: december,
- analyses door CBS: januari – februari jaar 2,
- afronding door SOVON: maart - april jaar 2.

Nestgegevens (reproductie)

Nestgegevens via LBN worden in het kader van vrijwillige weidevogelbescherming in de loop van het seizoen in administratieboekjes verzameld en deels in de loop van het broedseizoen ingevoerd in de internetapplicatie van LBN. De rest van de gegevens wordt zo snel mogelijk na het seizoen ingeleverd en ingevoerd op de website. Per november is circa 75% van de gegevens ingevoerd en is het bestand volledig in de loop van de winter. Ongeveer de helft van de gegevens wordt momenteel digitaal aangeleverd. Gegevens worden aangeleverd op het niveau van individuele legfels, groepen en soms hele provincies (bijv. Friesland). De provinciale organisaties brengen veelal hun jaarverslag uit voor de startavond van het nieuwe seizoen die meestal in januari/februari plaatsvinden.

Nestgegevens via BFVW worden eveneens geregistreerd in administratieboekjes in het veld. De rayonhoofden verzamelen de papieren gegevens en leveren die voor 1 augustus in bij de nazorgcoördinatoren. Deze voeren de gegevens via de internetapplicatie van de BFVW in augustus in en leveren de digitale gegevens voor 1 september aan bij de Bond. Tegen november is circa 95% van de gegevens ingevoerd. 90-95% van de gegevens worden ook daadwerkelijk digitaal aangeleverd. Er vindt alleen controle plaats op typefouten etc., niet op kwaliteit van de gegevens. De BFVW presenteert een eerste indruk/analyse van de resultaten op de contactavond van de

vogelwachten in de eerste week van november. Het jaarverslag wordt half januari opgeleverd, 6 weken voor de algemene ledenvergadering. Daarna is het jaarverslag openbaar en bruikbaar voor derden. Uiteindelijk worden de gegevens van Friesland als een totaal van de hele provincie opgenomen in de database van LBN. Waarschijnlijk wordt vanaf 2010 met de FYG-applicatie gewerkt. Onduidelijk is nu hoe snel het aanleveren en invoeren van gegevens dan zal verlopen. Naar verwachting zal dat zeker niet trager gaan maar daar zit nog een implementatietraject aan vast.

Nestgegevens via SBNL, commissie weidevogelbescherming worden in het veld in de loop van het voorjaar geregistreerd. De gegevens worden kort na het seizoen overgezet op formulieren, die naar een centraal adres worden gestuurd waar in de loop van de zomer en het najaar verwerking plaatsvindt. Uiteindelijk worden deze gegevens gepubliceerd in het jaarverslag van de BFVW en als totaal van een groep per provincie opgenomen in de LBN-database.

De bestaande taakverdeling en het huidige tijdspad zien er daarmee als volgt uit:

- verzamelen (en deels digitaal invoeren) van legselgegevens door vrijwilligers: maart – juni,
- opvragen en invoeren gegevens door groepscoördinatoren: juli – november,
- controleren en aanvullen door provinciale stichtingen: augustus – maart jaar 2,
- opstellen landelijk overzicht door LBN: januari – mei jaar 2.

Alarmtellingen (reproductie):

De bestaande taakverdeling en het huidige tijdspad zien er als volgt uit:

- uitvoeren van tellingen door vrijwilligers en professionals: april – juni,
- uitwerken van veldkaarten door coördinatoren: juli,
- omzetten in GIS- en Excel-bestanden door professionals: augustus – oktober,
- opstellen landelijk overzicht door LBN: november – december.

Beheergegevens en kosten:

De bestaande taakverdeling en het huidige tijdspad zien er als volgt uit:

- aanvraag van de subsidie door de beheerder van de grond, waarop het weidevogelbeheer plaats vindt: half november - half januari,
- opstellen beschikking door de Dienst Regelingen: februari – augustus,
- verzamelen en controleren van gegevens door Dienst Regelingen van LNV: augustus – maart jaar 2,
- opvragen beheergegevens en financiële gegevens bij Dienst Regelingen van LNV door LBN: mei - juni jaar 2,
- opvragen beheer- en financiële gegevens bij TBO's door LBN: januari – september jaar 2,
- opvragen financiële gegevens bij provincies door LBN: januari – september jaar 2,
- samenstellen overzichten door LBN: september – oktober jaar 2.

Overige gegevens voor de weidevogelbalans zitten minder vast aan een tijdspad. Ze zijn beschikbaar of niet.

De Nationale Databank Flora en Fauna en de Gegevensautoriteit Natuur

Het voorgaande maakt duidelijk dat weidevogelgegevens zeer versnipperd zijn over diverse organisaties en meetnetten. Het totaalbeeld van Nederland is lastig te verkrijgen. Doel van de Nationale Databank Flora en Fauna is het bundelen van zoveel mogelijk natuurgegevens en ze eenvoudig toegankelijk te maken voor een scala aan gebruikers zoals gemeenten, provincies, ministeries, terreinbeheerders, ondernemers, agrarische natuurverenigingen etc. Het is een samenwerkingsproject van de Gegevensautoriteit Natuur (GaN), de Universiteit van Amsterdam (UvA) en 10 PGO's (particuliere gegevensverzamelende organisaties), verenigd in de stichting Veldonderzoek Flora en Fauna (VOFF). Organisaties die (na het verlenen van toestemming daarvoor door hun eigen bronhouders) meedoen, leveren hun beschikbare natuurgegevens aan de NDFF. De Gegevensautoriteit bundelt de data, toetst vervolgens op kwaliteit en gebruiksmogelijkheden. Organisaties die meedoen, helpen mee met het vullen van de database en kunnen (na verkregen autorisatie

daartoe) elkaars gegevens gebruiken. De ambitie van de NDFF is om zo volledig mogelijk alle natuurgegevens in Nederland te bundelen en toegankelijk te maken. Daartoe legt de Gegevensautoriteit Natuur contact met vrijwel alle organisaties die natuurgegevens inwinnen en/of gebruiken. Dit geldt uiteraard ook voor gegevens over weidevogels. Er wordt hard aan gewerkt om dit het komende jaar een flinke stap verder te brengen. Op de korte termijn zal het dan vooral gaan om broedpaargegevens via het NEM en indien de randvoorwaarden (toestemming bronhouders etc.) daarvoor ingevuld worden ook om nestgegevens.

6 Presentatievorm

Aan de geïnterviewden zijn de volgende verschijningsvormen voorgelegd:

- website (mogelijk met metadata: het eenduidig toegankelijk maken van elders beschikbare gegevens (vgl. Atlas Leefomgeving),
- hardcopy: ca. 20 pagina's (± 4) met mooie, toegankelijke vormgeving (vgl. Weidevogels in Noord-Holland Jaarboek 2008; Weidevogelbescherming en – beheer),
- onderdeel van de Vogelbalans en de Natuurbalans,
- flyer met de 'managementsamenvatting',
- informatiesheet: weidevogelbalans in 10 figuren, samen met aanbevelingen,
- artikelen in vakbladen, en persoonlijk gesprek met sleutelfiguren binnen organisatie,
- aanvullende informatie op internetpagina's, ontsloten via portal voor weidevogels.

De meeste geïnterviewden gaven aan behoefte te hebben aan goede, betrouwbare digitale basisinformatie. Deze informatie zou bruikbaar moeten zijn voor wetenschappelijk onderzoek, maar ook voor het eenvoudig overnemen van grafieken, tabellen en figuren als aanvulling op de eigen informatie. Daarbij bijvoorbeeld dienend als referentie voor lokale of regionale waarnemingen.

Daarnaast gaven vrijwel alle geïnterviewden aan dat naast de web-based Weidevogelbalans er ook een hardcopy beschikbaar zou moeten zijn met een selectie van de web-informatie. Deze zou kunnen dienen als een soort van "reclamefolder" voor de website, maar ook als managementsamenvatting voor bestuurders en geïnteresseerden. Daarbij gaf de geïnterviewde bestuurder overigens aan niet echt behoefte te hebben aan veel vormgeving en mooie foto's. Voor hem zou een compact overzicht, waarover vooraf goed is nagedacht, met de belangrijkste trends en ontwikkelingen volstaan.

Een aantal geïnterviewden adviseert terdege rekening te houden met de basis van de weidevogelbescherming in Nederland: het grote aantal vrijwilligers en boeren, die nesten beschermen, gebieden inventariseren en maatregelen nemen of laten in het belang van weidevogels. Een positief en enthousiasmerend verhaal hoort daarbij met mooie plaatjes en een uitnodigend karakter. Enkele geïnterviewden zetten zich daarbij af tegen de altijd weer sombere boodschappen met een eigen waardeoordeel: "het gaat niet goed" en vaak daarbij ook nog de duiding van bepaalde groepen van de veroorzakers: "door de landbouw". Als uit de objectieve informatie blijkt dat soorten afnemen, dan wordt dat als zodanig vermeld. Wanneer er wetenschappelijk bewijs is, waardoor de achteruitgang verklaard wordt, wordt dat ook gemeld, maar zonder generalisatie of stigmatisatie. Om tot een inspirerende en enthousiasmerende Weidevogelbalans te komen, zouden de trends zonder kleuring moeten worden gepresenteerd, terwijl daarbij ook het positieve nieuws moet worden belicht: zoveel vrijwilligers doen hun best, zoveel landbouwbedrijven, soort x neemt toe en soort y af, etc.

Eén der geïnterviewden gaf aan in overweging te nemen ook een productie te maken voor de regionale televisie, die een groot bereik kent en kan bijdragen aan motivatie en inspiratie van (nieuwe) vrijwilligers en agrariërs.

7 Wie is verantwoordelijk voor communicatie over weidevogels?

Aan de geïnterviewden is gevraagd wie de weidevogelbalans zou moeten financieren. Verschillende varianten zijn daarbij denkbaar:

- één financier vanuit de overheid: LNV, IPO of de Kenniskring Weidevogels,
- “de natuurbescherming” als belanghebbende ideële organisatie (Postcodeloterij, giften, etc.),
- “de landbouw” als grootste gezamenlijke terreinbeheerder in Nederland,
- een combinatie van bovenstaande partijen,
- gebruikers/lezers: bij afname/aanschaf, hits, oid.

Vrijwel alle geïnterviewden vinden het weidevogelbeleid primair de verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid met de provincies als tweede verantwoordelijke. Het Rijk is dus ook de eerst aangewezen om de weidevogelinformatie te verzamelen, te analyseren en te verspreiden. Het gaat hier om een algemeen landelijk belang, dat objectief moet worden weergegeven. Dat de uitvoering ten dele naar de provincies is overgegaan laat onverlet dat er duidelijke nationale belangen spelen. Nederland is als geheel verantwoordelijk voor zijn weidevogels.

Als opdrachtgever noemt een aantal van de geïnterviewden de Kenniskring Weidevogellandschap, maar anderen geven aan de Kenniskring minder geschikt te vinden, omdat de Kenniskring een tijdelijke organisatie is.

Als belangrijkste financiers zijn LNV en IPO genoemd. Agrarische natuurverenigingen en natuurbeschermingsorganisaties zouden volgens geïnterviewden ook financieel kunnen bijdragen om aan te geven dat de Weidevogelbalans voor hen ook serieus is.

Tevens is voorgelegd of financiering door partijen als LNV en IPO voor de monitoring van het eigen beleid een risico is in verband van belangenverstremming. Vrijwel alle geïnterviewden gaven aan daar geen problemen mee te verwachten en het Rijk op dat vlak te zien als een betrouwbare partij.

8 Risico's en haalbaarheid

Aan de geïnterviewden is gevraagd welke kritische succesfactoren⁴ in hun ogen een rol spelen en hoe deze zouden kunnen worden gemanaged. Een belangrijke succesfactor van de Weidevogelbalans is als er weer nieuwe impulsen aan de discussies en inzichten kunnen worden gegeven aangaande maatregelen en de ruimtelijke inrichting (“er gebeurt wat”). Mooi zou zijn als de beleidsmakers jaarlijks op de Weidevogelbalans gaan zitten wachten om hun beleid verder te verbeteren.

De belangrijkste faalfactor is als er toch weer discussie gaat plaatsvinden over de getallen. Daarnaast zouden de gegevens zoveel mogelijk up-to-date moeten zijn en een beeld moeten geven over een langere periode. Een eenmalige uitgave wordt niet zinvol geacht. De Weidevogelbalans moet informatief zijn en een aanvulling bieden op de eigen informatie en gegevens. Hierbij willen de geïnterviewden informatie over alle soorten weidevogels: steltlopers, zangvogels en eenden.

De informatie en de gegevens zijn vrij beschikbaar voor de Weidevogelbalans. Er gelden alleen restricties ten aanzien van het laagste schaalniveau: bedrijf- en perceelspecifieke gegevens. In verband met privacy en concurrentie worden deze gegevens niet verstrekt. En dat is voor de Weidevogelbalans ook niet nodig.

Gevraagd is ook naar de snelheid, waarmee gegevens worden aangeleverd, worden gedigitaliseerd en verwerkt. Alle betrokken geïnterviewden geven aan dat voor wat betreft het vrijwilligersdeel er nog winst te behalen is, bijvoorbeeld door meer promotie en begeleiding. Belangrijke winst kan worden gehaald door het meer via internet verzamelen van gegevens. Dit vindt nu al plaats, maar om dit nog beter te laten verlopen zal in dit soort systemen meer moeten worden geïnvesteerd. Op dit moment zijn daar weinig middelen voor, zodat een belangrijk deel van de invoer van gegevens door vrijwilligers nog steeds vanaf papier plaatsvindt en door lokale, provinciale of landelijke coördinatoren. Gevolg hiervan is een late aanlevering van de cijfers en een lange doorlooptijd. Daarnaast laten ook de SAN/SN-gegevens erg lang op zich wachten.

⁴ Denk hierbij aan het beschikbaar hebben van gegevens (“worden de gegevens ergens verzameld”) en het beschikbaar stellen van gegevens in verwerkbaar vorm, tijdigheid, kwaliteit, kosten voor gegevens, kosten voor verwerking, financiering, verandering van beleid (nieuwe politiek, bezuinigingen) etc.

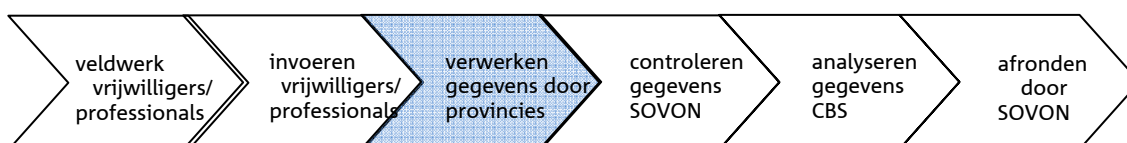
9 Analyse

In dit hoofdstuk analyseren we de resultaten uit de gesprekken en verkennen we de mogelijkheden, de processen, gegeven de wensen, behoeften, risico's en beperkingen, te optimaliseren naar doorlooptijd, kosten en resulterende efficiency van de processen en tone-of-voice van de Weidevogelbalans.

9.1 Doorlooptijd

Proces broedpaargegevens

Het proces “verzameling broedpaargegevens” is weergegeven in figuur 1. Momenteel zijn de resultaten veelal pas compleet beschikbaar in augustus van het volgende jaar. Dat is te laat voor betrokkenen op provinciaal niveau om in het lopende jaar nog aanpassingen door te voeren in beheer of anderszins. De aanlevering door (enkele) provincies zou veel sneller kunnen. Zij hebben momenteel geen direct belang bij een snelle analyse. Sommige provincies verwerken de gegevens zelfs niet jaarlijks, maar alleen als er bijvoorbeeld een ‘Toestand van de Natuur’ moet worden uitgebracht en dat is eens in de vier jaar. Bindende afspraken hierover in IPO zou een mogelijkheid kunnen zijn, beargumenteerd vanuit het belang van de Weidevogelbalans voor het beleid en het maatschappelijk draagvlak voor weidevogelbeheer. Een tweede mogelijkheid om dit proces te versnellen zijn mogelijkheden via digitale invoer van gegevens. Vooral als de mogelijkheid van automatische clustering⁵ daaraan gekoppeld kan worden, kan dit tellers veel tijd besparen bij het verwerken van gegevens en is daardoor zeker voor grootleveranciers als provincies een aantrekkelijke mogelijkheid. Bijkomend voordeel is dat hiermee de kwaliteit van de gegevens verder wordt verbeterd omdat hiermee verzekerd wordt dat alle gegevens op exact dezelfde wijze zijn geïnterpreteerd.

Figuur 1: De deelprocessen binnen het proces “verzameling broedpaargegevens”.

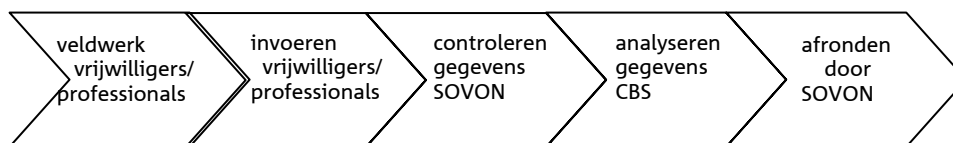
De langste doorlooptijd zit in de verwerking van de gegevens door (enkele) provincies. Digitale invoer is een belangrijk hulpmiddel. Hoewel het merendeel van de vrijwillige inventariseerders de gegevens digitaal aanlevert, doet een deel dat nog niet, waarmee zij de doorlooptijd in sterke mate verlengen. Ondersteuning van vrijwilligers vanuit de organisaties bij het digitaal invoeren of een actieve training van de vrijwilligers kan dit verder verbeteren;

Proces broedpaargegevens SNL

Op dit moment is het nog lastig om dit proces te schetsen omdat nog niet duidelijk is wat precies de doelstellingen zullen zijn ten aanzien van monitoring SNL. Zo is de frequentie waarmee gemeten zal gaan worden nog onduidelijk; jaarlijks, eens in de drie jaar of een gedeelte dat jaarlijks wordt geteld en een gedeelte dat eens in de drie of zes

⁵ clustering is de methode om veldwaarnemingen om te zetten in territoria

jaar wordt geteld. De beschrijving van het proces heeft betrekking op één jaar en gaat er van uit dat bijna alle gegevens via internet zullen worden aangeleverd.

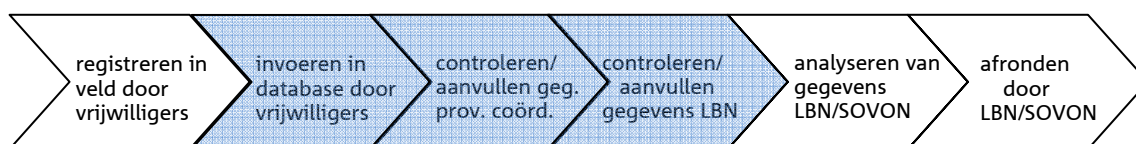

Figuur 2: De deelprocessen binnen het proces “verzameling broedpaargegevens SNL”.

In dit proces is de langste doorlooptijd het invoeren van de gegevens. De ervaring leert dat direct na afloop van het broedseizoen men op vakantie gaat en pas op zijn vroegst in augustus/september begint met invoeren. Het zal moeten blijken of dit met digitale invoer ook zo zal zijn, maar voorlopig is uitgegaan van de zwakste schakel en dat betekent dat het binnenhalen van de laatste gegevens een relatief lange doorlooptijd kent. Een andere bottleneck is dat nog moet blijken of het CBS de analyses in januari en februari kan uitvoeren. Dit wijkt af van de bestaande periode waarin de vogelanalyses plaatsvinden en botst vermoedelijk met andere werkzaamheden die in die periode staan gepland.

Proces nestgegevens

De algehele completering van nestgegevens vindt pas plaats in de loop van het volgende jaar. Om deze processen te versnellen zal vooral op het gebied van de gegevensverzameling, de controle door de provinciale coördinator en de controle door LBN (de donkere processtappen in figuur 2) de nodige vooruitgang moeten worden geboekt.

Figuur 2: De deelprocessen binnen het proces “verzameling nestgegevens”.

Tot op heden is er onvoldoende stimulans voor alle vrijwilligers (en boeren) om legselgegevens snel aan te leveren: het is immers vrijwilligerswerk en externe druk geeft een risico op afhaakgedrag. Mogelijkheden zijn:

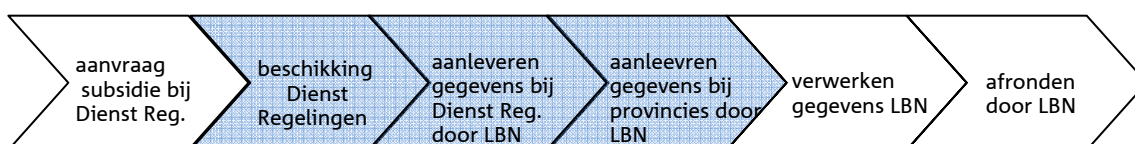
- Digitale invoer is een belangrijk hulpmiddel. Hoewel het merendeel van de vrijwilligers de gegevens digitaal aanlevert, doet een deel dat nog niet, waarmee zij de doorlooptijd in sterke mate verlengen. Ondersteuning van provinciale organisaties bij de begeleiding van vrijwilligers bij het digitaal invoeren of een actieve training van de vrijwilligers kan dit verder verbeteren.
- Meer betrekken van de NP (Natuurlijk Platteland)-regio's bij het invoeren en benutten van de gegevens in de database. Deze bevat namelijk ook de overzichten van de bij leden van de agrarische natuurverenigingen gevonden legfels. Het is dus ook in het belang van agrarische natuurverenigingen om boeren zonder vrijwilligers te stimuleren snel gegevens in te voeren, dan wel aan te leveren. Dat bekort de invoertijd en bevordert de volledigheid.
- Vrijwilligersgroepen stimuleren hun leden al in het seizoen in te laten voeren in de database van LBN. Dan is de hoeveelheid werk daartoe aan het eind van het seizoen beter te overzien.
- Vrijwilligersgroepen (en agrarische natuurverenigingen) stimuleren begin juli een terugblik op het seizoen te organiseren voor hun vrijwilligers en boeren. Snel terugkoppelen van hoe het seizoen is verlopen werkt stimulerend. Dan kunnen alle schriftelijk ontvangen gegevens daarna snel worden verwerkt.
- Achterblijvende vrijwilligers en boeren rond 1 september een herinnering sturen met het verzoek om de gegevens voor 1 oktober aan te leveren zal de respons verder vergroten. In welke mate is echter onduidelijk.

Proces alarmtellingen

Het proces “verzameling alarmtellingen” vindt op relatief kleine schaal plaats en heeft vooralsnog geen invloed op de doorlooptijd van de totstandkoming van de Weidevogelbalans. De resultaten zijn nog in hetzelfde jaar beschikbaar (zie tabel 1) en dit proces wordt daarom hier niet verder uitgewerkt. Dit gebeurt tot en met 2009 met financiering vanuit het project Nederland Weidevogelrijk, dan wel separaat via provinciale projecten. Vanaf 2010 wordt dit op een andere manier georganiseerd en gefinancierd. Hierover zijn nog geen afspraken gemaakt. Digitaal invoeren van de bevindingen kan echter wel stimulerend zijn en kan de resultaten nog sneller beschikbaar maken. Als die mogelijkheid wordt gerealiseerd, verwachten we dat hierdoor ook het aantal gebieden met alarmtellingen zal toenemen.

Proces kosten en beheer gegevens

Het proces “verzameling kosten en beheergegevens” (figuur 3) kent een lange doorlooptijd, die deels het gevolg is van juridische termijnen en verplichte checks.

Figuur 3: De deelprocessen binnen het proces “kosten en beheer gegevens”.

Bij de analyse van het proces “kosten en beheer gegevens” zijn we uitgegaan van de huidige PSAN⁶ en PSN-regelingen, waarbinnen de weidevogelsubsidies vallen. Deze regelingen worden in 2010 vervangen door de SNL-Regeling (Subsidiestelsel Natuur&Landschapsbeheer), die een afwijkende procesgang kent. In de PSAN/PSN-regeling blijven de gegevens (oppervlakte, profiel, locatie, pakket, kosten) gedurende 6 jaar ongewijzigd en kunnen dus relatief eenvoudig worden aangeleverd. Alleen de nieuwe contracten leiden tot aanvullende gegevens, die vanaf maart van het tweede jaar beschikbaar zijn.

PSAN/PSN vormen onderdeel van het Europese plattelandsontwikkelingsprogramma, en zowel bij het vaststellen van de beschikking als jaarlijks moet de subsidie op onderdelen worden gecontroleerd. Dit gebeurt zowel in het veld door DLG/AID (steekproef van ca. 5%) als administratief (bijvoorbeeld ter voorkoming van cumulatie met andere regelingen). Bij de nieuwe SNL-regeling moet er jaarlijks een betalingsaanvraag worden ingediend. Dit gebeurt in combinatie met de GDI (gecombineerde data inwinning), voor de agrariërs waarschijnlijk eenvoudiger, maar voor de verwerking waarschijnlijk tijdrovender, zeker in de eerste jaren (aanpassing automatisering, autorisatie, variatie in aanvragen etc.). Dienst Regeling is bereid met de opstellers van de Weidevogelbalans de mogelijkheden van versnelling van informatielevering te verkennen.

Samenvattend kan gesteld worden dat het verzamelen van gegevens voor populatieontwikkeling, reproductie, kosten en beheergegevens versneld kan worden (met bijv. twee maanden). Tegelijk kan de vraag worden gesteld hoeveel van de te verzamelen gegevens minimaal noodzakelijk zijn voor het verkrijgen van een representatief beeld van de ontwikkelingen bij weidevogels. Vermoedelijk is het voor een deel van de set aan gegevens al voldoende als ongeveer de helft van de te verzamelen gegevens is verwerkt. Voorwaarde is dan wel dat dit voldoende verspreid over het land het geval is, zodat de steekproef representatief blijft voor Nederland.

9.2 Kosten

De kosten voor de Weidevogelbalans bestaan uit het verzamelen van de gegevens, de analyses en de weergave van de gegevens, alsmede uit de rapportage, de vormgeving

⁶ PSAN: provinciale subsidieregeling agrarisch natuurbeheer; PSN: provinciale subsidieregeling natuurbeheer.

en de vermenigvuldiging. Binnen de huidige opdracht blijken deze kosten krap begroot te zijn. In de praktijk bleek het aantal bronnen groter en bleken veel processen complexer en trager te verlopen dan was voorzien. Lagere kosten voor het samenstellen van de Weidevogelbalans zijn te bereiken door:

- het verder automatiseren van de aanlevering van de gegevens. Dat kan echter alleen door het aanpassen van de interne processen van de gegevens aanleverende partijen,
- samenvoeging bijvoorbeeld op internet van delen van rapportages van provinciale organisaties in de Weidevogelbalans, waardoor de omvang van provinciale rapportages verkleint. Hiervoor is bij een aantal provincies (Noord-Holland, Friesland) echter niet veel draagvlak. De Weidevogelbalans zal nooit de hele rapportage op provinciaal niveau kunnen vervangen want die bevat ook onderdelen zoals bespreking per groep die op landelijk niveau niet relevant zijn,
- Een lagere frequentie van verschijnen van de Weidevogelbalans dan jaarlijks leidt uiteraard tot lagere kosten, heeft als nadeel dat de regelmaat in rapporteren minder wordt, samenvoeging met de andere rapportages onregelmatig en lastig wordt en de routine iedere keer weer opnieuw moet worden opgebouwd. Bovendien wordt niet tegemoet gekomen aan de uitdrukkelijke behoefte van vrijwel alle geïnterviewden aan actuele informatie. Wel kan worden overwogen de hardcopy in een lagere frequentie te laten verschijnen. Dit leidt tot uitsparing in druk- en verzendkosten en enkele duizenden euro's voor het opstellen en redigeren van teksten. In dit laatste geval lijkt het logisch aan te sluiten bij andere rapportagemomenten. Ongetwijfeld zal er in het kader van het SNL een drie- of zes-jaarlijkse rapportage gaan komen. De Weidevogelbalans zou hier aan gekoppeld kunnen worden. Zodat in één document de basisgetallen rondom weidevogels op een rij worden gezet en tegelijk de effectiviteit van het gevoerde beheer tot dan toe. Als hiervoor wordt gekozen pleiten we er wel voor om in de tussenliggende jaren de actuele stand van de weidevogels via een website beschikbaar te houden voor geïnteresseerden.

Uit de gesprekken is naar voren gekomen dat bij de gegevens aanleverende partijen weinig tot geen mogelijkheden tot versnellen bestaan, buiten de eerder aangegeven stappen, die zijn genoemd bij de doorlooptijden. Maar ook wanneer die stappen wel zouden worden gerealiseerd, blijft er de noodzaak tot zorgvuldigheid bij de samenstelling van de Weidevogelbalans, waarvoor kosten moeten worden gemaakt. Pas na enkele opleveringen kan door verdere automatisering (bijvoorbeeld bij het genereren van de tabellen en figuren) en standaardisering in de inhoud (welke tabellen en figuren, vormgeving) in combinatie met efficiëntere processen bij de bronhouders tijdswinst in de uitvoering worden geboekt. Een ruwe schatting hiervoor is een daaruit voortvloeiende kostenreductie van 20%.

9.3 Boodschap

Het grote risico van monitoring zonder een goed beeld van de ingreep-effect-relaties is dat cijfers worden gepresenteerd zonder een beeld van de achterliggende verklarende variabelen. Dit kan eenvoudig leiden tot het trekken van verkeerde conclusies. Een voorbeeld daarvan is dat partijen zouden kunnen concluderen uit de achteruitgang en het feit dat al jaren veel geld in bescherming is gestoken, dat het weidevogelbeleid nu wel kan worden gestopt. Maar een geheel andere conclusie zou kunnen luiden dat het goed is dat er zoveel is geïnvesteerd, omdat er anders een weidevogelwoestijn zou zijn ontstaan: een aantal soorten geheel verdwenen en andere alleen nog maar in enkele gebieden. Kortom grote zorgvuldigheid in de berichtgeving over de ontwikkeling van weidevogels is noodzakelijk om ongewenste effecten te voorkomen. En naast inhoud gaat het daarbij ook over de tone-of-voice. Veel balansen openen met de negatieve boodschap: het gaat slecht met de natuur in Nederland, slecht met de broedvogels etc. Om de sense of urgency aan te geven is dat vaak noodzakelijk, maar herhaaldelijk negatief getinte berichtgeving leidt tot sceptis en lethargie en werkt averechts. Dit pleit voor een zakelijke en objectieve berichtgeving met een verantwoord oog voor het vermelden van relevante lichtpuntjes.

10 Conclusies

De belangrijkste conclusies uit de interviews en de analyse zijn:

- Geïnterviewden hebben voor beleid en beheer behoefte aan eenduidige, makkelijk toegankelijke informatie over trends, omvang en kosten weidevogelbeheer, nieuwe inzichten die relevant zijn voor het weidevogelbeheer.
- Er mag vanuit de Weidevogelbalans geen discussie ontstaan over de kwaliteit van de basisgegevens.
- De Weidevogelbalans kan volgens alle geïnterviewden (ten dele) in behoefte voorzien aan trendinformatie:
 - inzicht in ontwikkelingen in de weidevogelstand,
 - monitoring van het beleid.
- Duiding van de uitkomsten is en blijft lastig, vooral ook omdat er weinig kennis is over een aantal van de oorzaken van achteruitgang: rol predatie, afschot tijdens trek en overwintering etc. Een vergelijking van de Nederlandse ontwikkelingen met die in Europa (Farmland Bird Index) kan een en ander mogelijk in perspectief plaatsen.
- De Weidevogelbalans moet zijn:
 - zelfstandig document,
 - betrouwbaar (incl. duiding onzekerheden),
 - actueel,
 - neutraal, zakelijk en objectief,
 - zonder waardeoordelen,
 - met landelijke en regionale informatie,
 - goede, betrouwbare digitale basisinformatie (data, tabellen, figuren) met wervende managementsamenvatting op papier.

- Financiering primair door Rijk/IPO.
- Opdrachtgeverschap idem.
- Belangrijke risico's zijn:
 - Betrouwbaarheid ter discussie,
 - Te laat opleveren,
 - Verkeerde conclusies,
 - Ontbrekende wetenschappelijke verklaringen.
- Ten opzichte van het huidige proces om tot een Weidevogelbalans te komen, is een aantal efficiency slagen te maken.
- stroomlijning van de invoer van de nestgegevens:
 - met een landelijk geharmoniseerd invoerproces,
 - versnelling van het proces van gegevensinvoer door vrijwilligers door het implementeren van digitaal en tijdig invoeren via internetapplicaties (als onderdeel WB)⁷,
 - versterking in de regio van de begeleiding van de vrijwilligers bij de invoer door de coördinatoren.
- vroegere start van de controles en analyses van de nestgegevens (op bijvoorbeeld 50% van het totaal) inclusief de na geleverde gegevens van eerdere jaren.
- versnelling van de verwerking van de broedpaargegevens:
 - verkorting van de verwerking door de professionals van drie naar twee maanden maximaal,
 - verkorting van de verwerking door de provincies van vijf naar twee maanden maximaal: hogere prioriteit binnen het provinciaal apparaat geven,
 - verkorting van de controle door SOVON van vier naar drie maanden.
- versnelling van de beheer en kosten gegevens:
 - verkorting van de periode voor aanmelding van de maatregelen ten behoeve van de beheerssubsidie bij de Dienst Regelingen van negen maanden naar zes maanden,
 - versnelling van de gegevensverstrekking door Dienst Regelingen aan LBN door de financiële gegevens eerder ter beschikking stellen (voor EU-toetsing?),
 - aansluiting bij de registratie van broedpaargegevens via de SNL-monitoring.
- de provinciale jaarrapportages over weidevogelbeheer en –bescherming op termijn op laten gaan in de digitale uitingen van de Weidevogelbalans.

Deze efficiency slagen leiden tot een kortere doorlooptijd en uiteindelijk tot lagere kosten. Nadeel is wel dat deze kostenverlaging alleen tot stand kan komen door verbetering van een aantal processen bij de bronhouders, waaraan ook weer extra kosten zijn verbonden. Een globale schatting van de benodigde activiteiten en de daaraan gekoppelde kosten alsmede de te bereiken besparingen leidt tot een kostenreductie van ca 20%, die pas op termijn valt te behalen.

⁷ Hierbij is het wenselijk om het koppelen van bestaande databases via internet mogelijk te maken met op termijn een integratie van databases

11 Advies en implicaties voor het beleid

Wij adviseren om de Weidevogelbalans op te zetten als een zelfstandige jaarlijkse uitgave op Internet, met een samenvattende aantrekkelijk vormgegeven twee- of driejaarlijkse versie op papier. Zelfstandig in de zin van de Weidevogelbalans niet een onderdeel te laten zijn van de Vogelbalans of de Natuurbalans, vooral omdat de doelgroepen voor de verschillende balansen voor een groot deel anders zijn, maar ook om apart aandacht voor de trends in de weidevogelpopulaties te vragen. Binnen het Nederlandse natuurbeheer vormen weidevogels vanuit de internationale verantwoordelijkheden immers een aparte groep met specifieke verantwoordelijkheden. Wel zou de informatie vanuit de Weidevogelbalans afgestemd en samengevat opgenomen moeten worden in de andere balansen.

Zowel de webversie als de samenvattende papieren uitgave moet bestaan uit tekst (zakelijk en objectief), data in overzichtelijke tabellen, figuren en grafieken. De samenvatting kan daarbij volstaan met de belangrijkste trends en waarnemingen en deze laten zien aan de hand van voorbeelden. De te ontwikkelen website moet de complete informatie presenteren. De complete informatie moet actueel zijn en digitaal beschikbaar, zodat gebruikers het ook voor eigen doeleinden (eigen rapportages, wetenschappelijk onderzoek, regionale vergelijkingen) eenvoudig kunnen gebruiken. Minder betrouwbare informatie, die kan dienen als verklaring voor de waargenomen ontwikkelingen moet terughoudend worden opgenomen en dan uitsluitend met duiding van de betrouwbaarheid. De papieren versie bestaat uit ca. 20 pagina's, moet elegant zijn vormgegeven en wervend zijn voor alle betrokkenen (agrariërs, vrijwilligers en professionals) bij het weidevogelbeheer en de webversie. De informatie is beperkt tot de echt betrouwbare gegevens en heeft een neutrale, zakelijke toon.

Streef naar verkorting van de doorlooptijd van de totstandkoming van de Weidevogelbalans: publicatie van de Weidevogelbalans uiterlijk in maart/april van het jaar erop zou ideaal zijn. Hierdoor kunnen de resultaten uit de Weidevogelbalans leiden tot extra aandacht bij alle betrokkenen om hen te motiveren weer goed aan de slag te gaan, tot eventuele extra beheermaatregelen voor het nieuwe broedseizoen, krijgen bestuurders een beter beeld van actuele ontwikkelingen en kunnen beleidsplannen voor het komende jaar op onderdelen worden aangepast. Door tijdige oplevering ontstaat ruimte om veranderingen nog te verkennen en te bespreken met de betrokken partijen. De meeste winst is daarbij te behalen bij de aanlevering van gegevens door een aantal van de provincies, LNV en de vrijwilligers.

Sluit aan bij de gegevensverzameling in het kader van de monitoring van het SNL. Zorg dat vooral het verzamelen van de gegevens over broedpaaraantalontwikkeling in SNL een eigen plek krijgt binnen toekomstige Weidevogelbalansen. Het verdient aanbeveling om te streven naar een representatief aantal goed gestratificeerde meetnetgebieden waar zo breed mogelijke monitoring plaatsvindt van alle aspecten die van belang zijn voor effectief weidevogelbeheer.

De kern van de Weidevogelbalans is dat er een efficiënte en gestroomlijnde procedure moet ontstaan voor het verwerken van de gegevens tot de uiteindelijke resultaten. Het is daarom raadzaam om de invoer van gegevens door de vele vrijwilligers en professionals te stroomlijnen. De huidige invoermogelijkheden via internetapplicaties zouden daartoe moeten worden uitgebreid en breed worden geïmplementeerd. Vervolgens is het van groot belang professionele ondersteuning en onderhoud te

organiseren en daarvoor de middelen beschikbaar te stellen. Naar schatting is op landelijk niveau met het adequaat beheer van de vrijwilligersdatabase voor nestvondsten daar ca. 0,5 fte op jaarbasis mee gemoeid. Hiermee wordt veel “sprokkelwerk” om gegevens op papier te verwerken, nabelwerk en nazoecken van informatie vermeden en volledigheid en betrouwbaarheid bevorderd. Naar verwachting is daar, verdeeld over de verschillende betrokken organisaties, het dubbele aan tijd mee te besparen. Verken daarbij de mogelijkheden om de bestaande databases te koppelen en op termijn te streven naar integratie van deze databases. In Friesland is er de bereidheid om via het FYG daaraan mee te werken. Met de invoering en onderhoud van het systeem (helpdesk, coördinatie) is naar schatting 0,25-0,5 fte gemoeid.

De grote verschillen in aandacht voor weidevogels in beleid en monitoring tussen de provincies leidt tot een onevenwichtig beeld van de ontwikkelingen. Hoewel provincies autonoom zijn in hun weidevogelbeleid, heeft Nederland als lidstaat van Europa wel een internationale verantwoordelijkheid en belang. Wij bevelen aan dat de provincies onderling streven naar evenwichtigheid in hun mate van aandacht en belang voor het weidevogelbeleid. Sommige provincies hechten duidelijk een veel groter belang aan weidevogelbescherming dan andere. Dat uit zich uiteindelijk ook in de bereidheid tijdig en adequaat informatie aan te leveren, activiteiten te coördineren en onderzoek te laten uitvoeren. Provincie Noord-Holland is hierbij duidelijk een voorloper met gedegen gegevens en een aantrekkelijke presentatie. Bespreek in IPO-verband de wenselijkheid van deze verschillen en verken de mogelijkheden om hierin te harmoniseren in het belang van de betrouwbaarheid en bruikbaarheid van de Weidevogelbalans. Harmonisatie van het proces van gegevensverwerving en -verzameling tussen de provincies, alsmede afspraken over oplevering zal een tijdwinst in de doorlooptijd van enkele maanden kunnen opleveren.

Verken de mogelijkheden om de rapportages van provinciale organisaties deels op te laten gaan in de digitale en op het internet per provincie te plaatsen uitingen van de Weidevogelbalans. Groot voordeel is dat daarmee de geldstromen om de diverse jaarrapportages op te stellen gebundeld kunnen worden, hetgeen leidt tot een beter resultaat met uiteindelijk meer draagvlak. Belangrijk knelpunt daarbij zal zijn het verschil in waardering en betrokkenheid tussen het landelijk deel en de regionale eigenheid. Met name de BFVW heeft aangegeven het Friese karakter van de rapportage te willen behouden. Bij andere provinciale rapportages zijn de mogelijkheden wellicht beter bespreekbaar, maar ook hier geldt dat met een gezamenlijke Weidevogelbalans provincies concessies zullen moeten doen ten aanzien van de regionale wensen.

Verspreid de Weidevogelbalans over alle partijen die actief bijdragen aan weidevogelbeheer. Vergeet daarbij vooral de vrijwilligers niet. Juist dankzij hen is weidevogelbeheer mogelijk. In zekere mate geldt dit ook voor de professionals, die ook vaak tegen de klippen op moeten werken om hun werk in stand te houden. Deze groepen moeten met enthousiasme en inspiratie worden gevoed om hun werk voort te zetten. Dat daarbij ook een aantal uitdagingen liggen, is alleen te communiceren, wanneer men ook kan beschikken over een aansprekend resultaat van hun inspanningen: de Weidevogelbalans!

12 Concreet voorstel

Het advies is samengevat in een concreet voorstel hoe in de toekomst met de Weidevogelbalans om te gaan (zie bijlage 3). Samengevat komt het neer op het naar buiten brengen van gegevens op de volgende wijze:

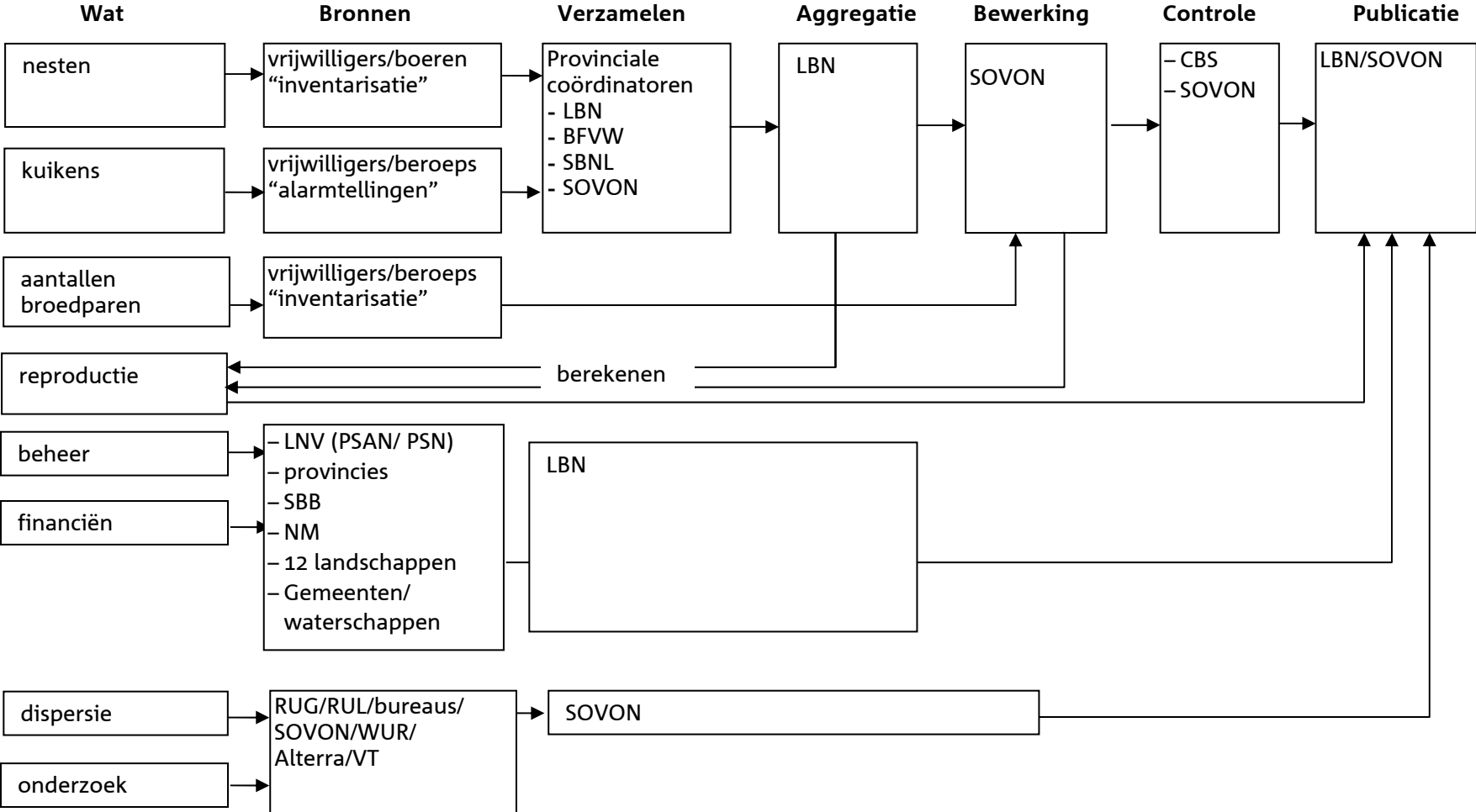
- Jaarlijks per 1 juli maar uiterlijk 31 december de resultaten van broedpaartellingen van het voorgaande jaar op de internet te zetten.
- Jaarlijks zo vlug mogelijk na het seizoen (uiterlijk 31 december maar mogelijk te vervroegen naar 1 juli) het 50% resultaat van uitkomstresultaat en verliesoorzaken van gevonden legfels te vermelden op internet.
- Jaarlijks per 1 november, maar uiterlijk per 31 december de resultaten van de alarmtellingen op internet te zetten.
- Jaarlijks per 1 april de *definitieve* cijfers van uitkomstresultaat en verliesoorzaken van gevonden legfels van het voorgaande jaar op internet.
- Jaarlijks de resultaten van omvang van beheer en bescherming en van uitgaven en financiering per 1 oktober maar uiterlijk per 31 december op internet.
- Jaarlijks uiterlijk 31 december een flyer met beschikbare gegevens uit brengen.
- Twee/driejaarlijks een hard copy weidevogelbalans uit te brengen per 1 oktober maar uiterlijk per 31 december.

De globale kosten bedragen bij een jaarlijkse publicatie van gegevens via internet (sites van organisaties en/of weidevogelportal), flyer en een 2-jaarlijkse Weidevogelbalans zijn:

Activiteit	eenmalige kosten (in €)	jaarlijkse kosten (in €)	twee/driejaarlijkse kosten (in €)
- projectoverleg en -management		15.000	
- verzamelen en, analyseren van gegevens door LBN en SOVON		30.000	
- samenstellen en drukken voor flyer in 25.000-voud		10.000	
- samenstellen, vormgeven en drukken van weidevogelbalans in 2.000-voud			40.000
- ondersteuning, aanpassing en hosting van de LBN applicatie		20.000	
- verdere ontwikkeling, implementatie en onderhoud van FYG applicatie in Friesland	15.000	25.000	
- ontwikkelen van websitepagina's voor publicatie van detail- en achtergrondgegevens	20.000		
Totaal	35.000	100.000	40.000

Deze kosten kunnen niet worden gedekt uit bestaande activiteiten. Het is aan de financier(s) van de Weidevogelbalans om keuzes te maken welke nadere invulling wenselijk is. Wanneer de kosten voor de wenselijke invulling te hoog worden geacht zouden kostenbesparingen kunnen worden verkregen vanuit de beperking van de frequentie van verschijnen van de hardcopy, integratie met provinciale rapportages en/of verdere automatisering van de invoer.

Bijlage 1 Processchema gegevens Weidevogelbalans

Bijlage 2 Lijst van geïnterviewde personen

Doelgroep	Organisatie	Naam	Gesproken
Overheden	LNV, directie Kennis	Louis Fliervoet	Ja
	LNV, Dienst Regelingen	Eefke Peeters	Ja
	IPO, Provincies	Piet Jansen	Ja
	IPO ambtelijk/IAWM/Friesland	Meinte Engelmoer	Ja
	Provincie HN	Koen Verstand	Ja
	Provincie ZH	Hans Grotenhuis	Nee
	Provincie Overijssel	Gerrit Gerritsen	Ja
	Provincie Brabant	Wiel Poelmans	Nee
	Staatsbosbeheer	Jan Holtland	Nee
	Landschappen (NH)	Dirk Tanger	Ja
Agrarische natuur- Verenigingen	Boerennatuur	Nerus Systema	Ja
	LBN	Aad van Paassen	Ja
	BFWV	Mient Douma	Ja
	BFWV	Marco Hoekstra	Ja
	SOVON	Wolf Teunissen	Ja
	CBS	Arco van Strien	Ja
	Planbureau voor de Leefomgeving	Jaap Wiertz	Ja
Maatschappelijk organisaties	Vogelbescherming	Floris van der Kuijk	Ja
Politiek	PvdD	Marianne Thieme	Nee
	Vz. Cie LNV	Joop Atsma	Nee
Totaal			15

Bijlage 3 Globale opzet Weidevogelbalansen in de toekomst

Kenmerken

- Jaarlijks updates via internet en via flyer met samenvatting.
- Tweejaarlijks een hard copy uitgave van circa 30 pagina's in een oplage van 2.000 stuks met flyer met uitgebreidere samenvatting.

Tijdpad jaarlijks gegevensverzameling en –publicatie

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
B=Broedpaartel-lingen												
- registreren			■	■	■	■	■					
- invoeren in dbase						■	■	■	■	■		
- controleren dbase											■	■
- publiceren 50% op site												
N=Nestgegevens (LBN)												
- registreren			■	■	■	■						
- invoeren in dbase			■	■	■	■	■	■				
- controleren dbase			■	■	■	■	■	■	■	■		
- publiceren 50% op site											■	■
N=Nestgegevens (BFVW/FYG)												
- registreren			■	■	■	■						
- invoeren in dbase				■	■	■	■	■				
- controleren dbase						■	■	■	■	■		
- publiceren 50% op site											■	■
N=Nestgegevens (SOVON)												
- registreren			■	■	■	■						
- invoeren in dbase				■	■	■	■	■				
- controleren dbase						■	■	■	■	■		
- publiceren 50% op site											■	■
A=Alarmtellingen												
- registreren				■	■	■						
- verzamelen							■	■	■			
- controleren								■	■	■		
- publiceren op site											■	■
S= Samenvatting											■	■

N = Gegevens nestbescherming (trend in broedsucces en verliesoorzaken, in legbegin en in aantal vrijwilligers, gemiddelde leeftijd etc.).

A = Gegevens alarmtellingen (resultaten lopend jaar en overzicht voorbije jaren).

S = Flyer met samenvatting en beschrijving type weidevogelvoorjaar.

Om het tijdpad te kunnen halen zal geïnvesteerd moeten worden in een verdere automatisering van de gegevensverzameling en –verwerking. Daarnaast zal het systeem onderhouden moeten worden en zal er een helpdeskfunctie nodig zijn voor het assisteren van vrijwilligers bij de invoer en om ze te (blijven) stimuleren.

Naast de website en de flyers komt er nog een Weidevogelbalans uit. Hierin zouden we in de toekomst meer aandacht kunnen gaan besteden aan het leggen van dwarsverbanden tussen de verschillende parameters. Te denken valt aan:

- relaties tussen uitkomstsucces en aantalontwikkeling,
- relaties tussen alarmtellingen en aantalontwikkeling,
- relaties tussen uitkomstsucces en alarmtellingen,
- relaties tussen uitkomstsucces en eerste eilegdatum,
- relaties tussen eerste eilegdatum en gevoerde beheer (met name de lengte van het beschikbare broedseizoen; denk aan flexibele maaidatum die regionaal kan verschillen),
- broedpaar-, nest- en gezinsdichtheid in relatie tot gevoerde beheer,
- enz.

Tijdpad Tweejaarlijkse gegevensverzameling en publicatie

	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	J	F	M	A	M	J	j	A	S	O	N	D
N												50%												100%
A												100%												100%
S																								
P																								100%
B																								
K																								
G																								
D																								
WB																								

- P = Populatiegegevens (indexen en trends van weidevogelpopulaties)
 B = Beheergegevens (oppervlakten beheer en bescherming)
 K = Kosten weidevogelbeheer (bestede middelen vanuit rijk, provincies, organisaties)
 G = Omvang en resultaten gebieden met stabiele en/of toenemende populaties
 D = Dwarsverbanden
 WB = Weidevogelbalans

- = verzamelen van gegevens
- = invoeren van gegevens in databases
- = controleren en analyseren van gegevens
- = analyseren van dwarsverbanden
- = publiceren van resultaten
- = produceren van hard copy producten

Overzicht financiering van realiseren van gegevensstromen voor de Weidevogelbalans in de toekomst

In de tabel is aangegeven wie het werk doet. Met **groen** en **rood** is aangegeven waarvoor in 2010 en de jaren daarna **wel** of **geen** financiering is, **geel** staat voor **nvt**..

	Populatiegegevens provincies/ SOVON/ CBS	Reproductie-gegevens						Beheer-gegevens			Kosten-gegevens		
		Uitkomstresultaat en verliesoorzaken nesten					Kuikenoverleving (BTS)	LNV/DR	TBO	LBN	LNV/DR	TBO	Provincies
		SBNL	SOVON	BFVW/ FYG	LBN								
prov.	landelijk												
Registreren in het veld	vw-ers/ prof	vw-ers	vw-ers	vw-ers	vw-ers	nvt	vw-ers/ profs	anv	prof	vw-ers	anv	prof	prof
Invoeren in database	vw-ers/ prof	Nvt	vw-ers/ prof	vw-ers/ prof	vw-ers/ prof	nvt	vw-ers/ prof	Anv	?	vw-ers/ prof	prof	prof	prof
Controleren tbv WB	prof	vw-er	Prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof
Analysen tbv WB	prof	vw-er	Prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof
Rapporteren in prov. jaarverslagen, WB en internet	prof	vw-er	Prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof
Publiceren van WB	prof	vw-er	Prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof	prof
Ontwikkelen, aanpassen & hosting website/database	prof	ip via LBN	prof ¹	prof ¹	Prof		nvt	prof	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Implementatie invoer	prof	ip via LBN	prof ¹	prof ¹	prof	prof	prof	Nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt

¹ Deels gefinancierd

Vw-er = vrijwilliger

Prof = beroepskracht

anv = agrarische natuurvereniging

(n)nvt = (nog) niet van toepassing

